

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

НАКАЗ

15.10.2024р.

№ 312

Про затвердження та реалізацію
Політики відкритої науки в
Дніпровському національному університеті
імені Олесея Гончара

З метою впровадження й функціонування відкритої науки в Дніпровському національному університеті імені Олесея Гончара (далі – ДНУ), забезпечення можливості відкритого обміну знаннями, повторного використання результатів досліджень і відповідно до рішення науково-технічної ради ДНУ від 13.09.2024 № 5

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Політику відкритої науки в ДНУ (далі – Політика) (Додаток 1).
2. Директорам науково-дослідних інститутів, деканам факультетів, завідувачам кафедр, керівникам інших структурних підрозділів ДНУ забезпечити ознайомлення з Політикою працівників і здобувачів вищої освіти ДНУ та сприяти її впровадженню й дотриманню при здійсненні освітньої та науково-технічної діяльності в ДНУ.
3. Науковій бібліотеці ДНУ (директорка Лучка Л.М) надавати консультації й проводити освітні заходи для підвищення рівня обізнаності щодо цінностей і принципів відкритої науки та сприяти формуванню компетентностей з відкритої науки у працівників та здобувачів вищої освіти ДНУ.
4. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

РЕКТОР

Сергій ОКОВИТИЙ

Проект наказу вносить
проректор з наукової роботи

Олег МАРЕНКОВ

Додаток 1
до наказу «Про затвердження та
реалізацію Політики відкритої науки в
Дніпровському національному
університеті імені Олеся Гончара

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОЇ НАУКИ
В ДНІПРОВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ДНІПРО 2024

Імплементація Політики відкритої науки (далі – Політика) в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара (далі – ДНУ) направлена на створення необхідних умов, щоб інтегрувати цінності відкритої науки в усі робочі процеси. Політику розроблено відповідно до норм Конституції України, законів України «Про наукову і науково-технічну інформацію», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про вищу освіту», Рекомендацій ЮНЕСКО з відкритої науки, Директиви 2019/1024 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019 р. щодо відкритих даних та повторного використання інформації державного сектору, Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України № 167 від 10.02.2021 р, Розпорядження КМУ «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки», Статуту ДНУ, Положення про запобігання та виявлення фактів порушення академічної доброчесності, Положення про планування, організацію та звітність із науково-дослідних робіт, що виконуються на підставі господарських договорів, Положення про електронні освітні ресурси, Положення про забезпечення доступу до публічної інформації, Порядок обміну інформацією фахівцями університету при виїзді за кордон з питань міжнародного співробітництва.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Політика відкритої науки в ДНУ спрямована на впровадження нового підходу до науково-технічної діяльності й освітнього процесу.

1.2. Політика базується на цінностях і принципах відкритої науки, формулює мету, цілі й завдання відкритої науки в ДНУ, не суперечить чинному законодавству, університетській нормативній базі та міжнародній практиці.

1.3. Політика окреслює напрями підвищення рівня обізнаності та формування компетентності з відкритої науки.

1.4. Політика формує умови доступу до наукових результатів, реалізується на принципах академічної доброчесності, а також нерозголошення конфіденційної інформації.

1.5. Політика поширюється на всю діяльність ДНУ, зокрема освітню, наукову й інноваційну діяльність, на всіх науково-педагогічних і наукових співробітників, здобувачів освіти всіх освітніх рівнів та на результати наукової й науково-технічної діяльності, отримані з використанням ресурсів ДНУ.

1.6. Політика не поширюється на результати діяльності, що отримані поза межами посадових обов'язків працівників ДНУ, проте не виключає можливості використання систем ДНУ для публікації результатів досліджень (університетський репозитарій).

2. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ТЕРМІНИ

Авторське право – особисті немайнові та майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва, що передбачають дозвіл або заборону на їх використання та відрізняються від прав на торговельну марку.

Академічний текст – авторський твір наукового, науково-технічного й навчального характеру у формі дисертації, кваліфікаційної випускної роботи, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової та науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших наукових і навчально-методичних праць;

Відкриті дані – публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання.

Відкритий доступ – сукупність практик, що застосовуються для організації безперешкодного й оперативного доступу до наукових результатів і науково-технічної інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Відкрита наука – підхід до здійснення наукової й науково-технічної діяльності, який передбачає забезпечення доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури, наукових результатів і науково-технічної інформації з можливістю їх багаторазового використання, обміну й розповсюдження за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з метою прискорення науково-технічного та суспільного розвитку, поглиблення співпраці між вченими тощо.

Відкриті наукові інфраструктури – дослідницькі інфраструктури спільного використання (віртуальні або фізичні, включаючи основне наукове обладнання або набори інструментів, ресурси, що базуються на знаннях, такі як колекції, журнали та платформи відкритого доступу до публікацій, сховища, архіви наукових даних, CRIS системи (бази даних для зберігання та управління інформацією та метаданими, що стосуються дослідницької діяльності установи), відкриті наукометричні та бібліометричні системи оцінки та аналізу галузей знань науки, відкриті інфраструктури для обчислень та обробки даних, що дозволяють проводити колективний та мультидисциплінарний аналіз даних, об'єкти цифрової інфраструктури), які необхідні для підтримки відкритої науки та обслуговування потреб різних спільнот.

Дослідницькі дані – документи у цифровій формі, крім наукових публікацій, які зібрані або отримані в ході науково-дослідної діяльності та використовуються як докази в дослідницькому процесі, або є загально визнані в дослідницькому співтоваристві як необхідні для підтвердження висновків і результатів дослідження.

Інформація з обмеженим доступом – конфіденційна, таємна й службова інформація.

Інфраструктура відкритої науки – віртуальна та/або фізична дослідницька інфраструктура загального використання (включно з науковим обладнанням та інструментами, інформаційними ресурсами (журнали й архіви відкритого доступу, платформи даних), сучасними дослідницькими інформаційними системами, відкритими бібліометричними й наукометричними системами, відкритою інфраструктурою для обчислень і обробки даних), яка є необхідною для підтримання відкритої науки й задоволення наукових і дослідницьких потреб академічної спільноти.

Ліцензія відкритого доступу – це дозвіл правовласника здійснювати використання його твору або даних досліджень іншими особами за певних умов.

Найбільш поширеною ліцензією відкритого доступу є Creative Commons (далі – CC). CC дозволяє автору або творцю даних встановити умови повторного використання або поширення твору або даних досліджень іншими особами. До CC можуть входити наступні умови:

CC BY – дозволяє поширювати та використовувати твір або дані досліджень з обов'язковим посиланням на автора або творця даних;

CC BY-SA – дозволяє поширювати або змінювати оригінальний твір, дані досліджень на умовах вихідної ліцензії;

CC BY-NC – дозволяє повторно поширювати та використовувати твір або дані досліджень в некомерційних цілях.

CC BY-ND – дозволяє поширювати та використовувати твір, дані досліджень без будь-яких змін.

Наукова діяльність – інтелектуальна й творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та/або пошук способів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні й прикладні наукові дослідження.

Науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження,

наукового відкриття, проєкту нормативно-правового акту, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо.

Право інтелектуальної власності – право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності.

Принципи належного управління дослідницькими даними FAIR – принципи, які забезпечують відшукуваність (Findable), доступність (Accessible), сумісність (Interoperable) та повторне використання (Reusable) даних досліджень.

Цифровий ідентифікатор об’єкта / DOI (DigitalObjectIdentifier – DOI) – унікальний набір текстових символів, один з видів постійного ідентифікатора (PID), який використовують для ідентифікації цифрових об’єктів таких як опубліковані наукові статті у журналах, набори даних чи релізи програмного забезпечення з відкритим кодом.

FAIR-дані – дані, які зберігаються в електронній формі та відповідають принципам належного управління дослідницькими даними FAIR (Findability, Accessibility, Interoperability, and Reuse of digital assets).

Figshare – онлайнвий репозитарій із відкритим доступом, в якому дослідники можуть зберігати та ділитися результатами своїх досліджень, включаючи цифрові дані, набори даних, зображення та відео.

Zenodo – мультидисциплінарний відкритий репозитарій, розроблений в межах проєкту OpenAIRE на замовлення Європейської комісії для забезпечення відкритого доступу до результатів досліджень, що фінансуються за рахунок державного фінансування в Європі. Дозволяє дослідникам з усього світу та з усіх дисциплін розміщувати свої документи, дослідницькі дані та програмне забезпечення (реалізується принцип «Усі галузі дослідження. Всі види дослідницьких артефактів»).

3. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В ДНУ

2.1. Мета впровадження відкритої науки в ДНУ – забезпечення можливості відкритого обміну знаннями, технологіями, методами, представлення результатів науковців у світовому інформаційному просторі, а також інтеграція ДНУ до європейського освітнього й дослідницького простору.

2.2. Для досягнення визначеної мети необхідно:

- забезпечення доступу до наукових результатів та науково-технічної інформації;
- забезпечення доступу до наукової інфраструктури;
- забезпечення доступу до навчальних ресурсів;
- здійснення наукової й науково-технічної діяльності у взаємодії з освітнім процесом;
- створення умов для здійснення ефективної роботи з науковими результатами, науково-технічною інформацією, об’єктами дослідницької інфраструктури та відкритими навчальними ресурсами;
- підвищення рівня обізнаності й формування компетентності з відкритої науки;
- популяризація відкритої науки й залучення спільноти ДНУ до участі в проєктах, спрямованих на впровадження принципів відкритої науки;
- розвиток високого рівня культури відкритих досліджень в ДНУ.

4. ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

4.1. Цінності відкритої науки:

Суспільна користь. Відкрита наука має приносити користь усьому людству. З цією метою наукові знання мають знаходитися у відкритому доступі, а наукові досягнення бути частиною суспільного надбання. Наукова практика повинна бути інклюзивною, стійкою й

справедливою, зокрема щодо можливостей для отримання наукової освіти та розвитку потенціалу дослідників.

Справедливість і рівність. Відкрита наука повинна відігравати важливу роль у забезпеченні рівних можливостей для дослідників, створюючи умови для справедливого й взаємовигідного обміну науковими ресурсами та результатами досліджень, а також умови для рівного доступу до наукових знань як тих, хто їх створює, так і тих, хто ними користується, незалежно від місцезнаходження, національності, раси, віку, статі, доходу, соціально-економічного статусу, кар'єрного рівня, мови, релігії, інвалідності тощо.

Якість і добросовісність. Відкрита наука базується на повазі до академічних свобод і прав людини, а також сприяє забезпеченню високої якості досліджень за допомогою об'єднання різноманітних джерел знань і надання вільного доступу до методів досліджень та наукових результатів, що створює умови для їх ретельного аналізу й перевірки з використанням прозорих процедур.

Різнманітність та інклюзивність. Відкрита наука повинна охоплювати різноманітні знання, практики, методи й форми роботи, мови, результати та теми досліджень, які відповідають потребам і відображають епістемічний плюралізм наукової спільноти загалом, різних дослідницьких колективів та окремих науковців, а також громадськості й носіїв знань за межами традиційного наукового співтовариства, включно з представниками корінних народів і місцевими громадами, а також соціальними суб'єктами з різних країн та регіонів за потреби.

4.2. Принципи відкритої науки:

Прозорість, контроль, критичний аналіз та відтворюваність результатів – відкритість слід заохочувати на всіх етапах наукової діяльності з метою посилення надійності та точності наукових результатів, а також впливу науки на суспільство та підвищення здатності суспільства в цілому вирішувати складні взаємопов'язані проблеми. Більш висока ступінь відкритості веде до підвищення прозорості та довіри до наукової інформації та зміцнює фундаментальні засади науки як окремої форми знань, що базується на фактах, які пройшли перевірку шляхом зіставлення з реальністю, логічного аналізу та експертного контролю.

Рівність можливостей – всі вчені та інші зацікавлені сторони відкритої науки незалежно від їхнього місцезнаходження, національності, раси, віку, статі, рівня доходу, соціально-економічного стану, етапу кар'єри, мови, релігії, інвалідності, етнічної приналежності, міграційного статусу тощо мають рівні можливості з точки зору доступу до відкритої науки, участі в ній та використання її результатів.

Відповідальність, повага та звітність – відкритість веде до підвищення відповідальності для всіх учасників відкритої науки, яка, разом із громадською підзвітністю, виявленням конфліктів інтересів, пильністю щодо можливих соціальних та екологічних наслідків дослідницької діяльності, інтелектуальною цілісністю та повагою до етичних принципів і наслідків, що стосуються дослідження, має стати основою для ефективного управління відкритою наукою.

Співпраця, участь та інклюзивність – співпраця на всіх рівнях наукового процесу поза межами географічних, мовних та ресурсних бар'єрів має стати нормою; слід сприяти міждисциплінарному співробітництву поряд із всебічною та ефективною участю представників громадськості та використанням знань маргіналізованих спільнот для вирішення соціально значущих проблем.

Гнучкість – внаслідок існуючого у світі розмаїття наукових систем, суб'єктів та ресурсів, а також через динамічний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, не існує універсальних підходів до використання інструментарію відкритої науки. Необхідно заохочувати різні траєкторії руху до відкритої науки та форми її реалізації, дотримуючись при цьому принципів та цінностей відкритої науки.

Стійкість – щоб відкрита наука була якомога ефективнішою та дієвішою, вона повинна спиратися на стійкі в довгостроковій перспективі методи роботи, послуги,

інфраструктуру та моделі фінансування, що дозволяють забезпечити рівноправну участь науковців із менш розвинутих установ та країн. Об'єкти інфраструктури відкритої науки повинні функціонувати та фінансуватися в основному на некомерційній основі, спираючись на довгострокову концепцію вдосконалення методології відкритої науки, яка максимально забезпечує постійний та необмежений доступ усім бажаючим.

5. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДНУ

5.1. Відповідальний за впровадження принципів відкритої науки в освітній діяльності університету – проректор з науково-педагогічної роботи та підпорядковані йому підрозділи.

5.2. ДНУ забезпечує доступність навчання всім учасникам освітнього процесу, зокрема й для незахищених груп населення та осіб з особливими освітніми потребами.

5.3. ДНУ забезпечує здобувачам вищої освіти відкритий доступ до всіх навчально-методичних матеріалів, які НПП створили для використання в освітньому процесі в межах робочого навантаження НПП

5.4. Відкриті навчальні ресурси надаються в доступ через видавничу платформу ДНУ. Додатково вони можуть поширюватися через репозитарій ДНУ та інші зовнішні платформи відкритого доступу.

5.5. Оприлюднення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти у відкритому доступі є обов'язковим. Виключенням є роботи, що мають інформацію з обмеженим доступом, оприлюднення таких робіт у відкритому доступі здійснюється відповідно до чинного законодавства.

5.6. З метою накопичення, систематизації, зберігання та довготривалого відкритого доступу до електронних версій навчально-методичних матеріалів, наукових творів, кваліфікаційних робіт тощо в університеті організовано та здійснюється підтримка репозиторію ДНУ.

6. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДНУ

6.1. Відповідальний за впровадження принципів відкритої науки в науковій діяльності університету – проректор з наукової роботи та підпорядковані йому підрозділи.

6.2. ДНУ сприяє проведенню наукових досліджень через надання відкритого доступу до власної дослідницької інфраструктури вітчизняним та іноземним вченим.

6.3. ДНУ прагне у своїй науковій діяльності дотримуватися FAIR принципів до даних досліджень НДР.

6.4. Оприлюднення у відкритому доступі звітів за результатами виконання науково-дослідних робіт (науково-технічних розробок) та грантів, що фінансуються державою (далі – НДР), а також дисертаційних робіт є обов'язковим. Виключенням є роботи, що мають інформацію з обмеженим доступом, оприлюднення таких робіт у відкритому доступі здійснюється відповідно до чинного законодавства.

6.5. Особи, задіяні у НДР, несуть відповідальність за точність даних досліджень, які вони отримали, зібрали, розробили або впровадили.

6.6. За для забезпечення відтворюваності, надійності та точності даних досліджень, усі матеріали мають бути:

- від початку проєкту належним чином задокументовані відповідно до загальних стандартів документування даних або специфікацій організацій, що фінансують дослідження;

- доступні в репозитарії даних за ліцензією CC BY, якщо це не суперечить конфіденційності, захисту персональних даних, інтелектуальної власності тощо;

- у разі, якщо доступ до даних досліджень обмежено, в репозитарії даних мають бути доступні їх метадані з детальним описом умов доступу до даних досліджень.

- забезпечене їх належне зберігання протягом певного періоду часу (рекомендовано 10 років), якщо вони не можуть бути поширені у відкритий доступ.

6.7. Оприлюднені наукові результати мають містити інформацію про джерело фінансування дослідження та будь-який конфлікт інтересів.

6.8. Усі наукові видання університету підтримують політику відкритого доступу і видаються з використанням ліцензій CC BY.

6.9. ДНУ забезпечує набуття прав інтелектуальної власності на наукові результати та їх ліцензування. Вільний доступ до наукових результатів, які потребують захисту прав інтелектуальної власності, здійснюється після отримання охоронних документів.

6.10. Якщо науковці ДНУ співпрацюють із працівниками інших установ, то дія цієї Політики поширюється на ту частину наукового результату, що отримана вченими ДНУ, якщо немає спеціальної угоди про інше.

6.11. До наукових результатів, отриманих у процесі виконання досліджень за договорами, застосовуються умови доступу, встановлені цими договорами

6.12. Наукові результати здобувачів освіти доступні на умовах, визначених цією Політикою.

6.13.

7. ІНФРАСТРУКТУРА ВІДКРИТОЇ НАУКИ ДНУ

До інфраструктури відкритої науки ДНУ належать:

- репозитарій ДНУ;
- репозитарій даних ДНУ;
- видавнича платформа наукової періодики;
- видавнича платформа ДНУ;
- відкриті наукометричні платформи;
- серверні потужності;
- відкрите програмне забезпечення;
- відкриті лабораторії.

Окремі елементи інфраструктури відкритої науки ДНУ впроваджуються й підтримуються як самим ДНУ, так і у співпраці з іншими організаціями.

Елементи цифрової інфраструктури відкритої науки мають базуватися, зокрема, й на програмному забезпеченні з відкритим кодом. Ці елементи можуть підтримуватися як з державного бюджету України, розпорядником якого є ДНУ, так і з джерел, що не заборонені законодавством України, включно зі спеціальними грантовими проектами для розвитку відкритої науки та виділенням цільового відсотка на розвиток інфраструктури відкритої науки від кожного профінансованого грантового проекту.

8. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Робота з підвищення рівня обізнаності та формування компетентності з відкритої науки може здійснюватися за такими напрямками:

- включення тем з відкритої науки в освітні компоненти;
- підвищення кваліфікації НПП;
- освітні заходи (надання рекомендацій, консультацій, проведення семінарів, круглих столів, тренінгів тощо);
- публічні обговорення;
- спеціальні акції й кампанії з популяризації;

9. ВІДКРИТА НАУКА В ОЦІНЮВАННІ НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДОБУТКІВ

9.1. Здобутки у впровадженні практик відкритої науки (зокрема відкритий доступ до публікацій і даних, внесок у відкрите рецензування, розробка відкритих освітніх ресурсів) враховуються при укладанні контрактів, просуванні й перебуванні на посаді.

9.2. При оцінюванні наукових і науково-педагогічних здобутків ДНУ, структурних підрозділів та окремих працівників ДНУ враховуються лише ті наукові результати, що представлені в інфраструктурі відкритої науки ДНУ, відповідно до вимог, зазначених вище.

10. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

10.1. Політика набуває чинності з моменту затвердження Вченою радою ДНУ.

10.2. Політика відкритої науки ДНУ повинна бути доведена до всіх співробітників ДНУ і враховуватися в своїй роботі.

10.3. Зміни та доповнення вносяться рішенням Вченої Ради ДНУ.

10.4. Відносини, що не врегульовані в цій Політиці, регулюються законодавством України.